

ВСТУП

Спори у сфері корпоративних відносин складають значну частину реалізації цих самих правовідносин, які регулюються так званим корпоративним правом, а саме Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законами України «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про депозитарну систему України», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», «Про фермерське господарство», «Про кооперацію».

Таке розмаїття нормативних актів делегує складу сутність корпоративних спорів: це спори між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, членами), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи, пов'язаними із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності такої особи, крім трудових спорів. А також спори за позовами учасників юридичної особи про визнання недійсними установчих документів або їх частин, змін до них; спори за позовами акціонерів приватних акціонерних товариств про переведення на них прав та обов'язків покупця акцій у зв'язку з порушенням їхнього переважного права на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами товариства; спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи та юридичною особою щодо права власності на майно, передане юридичній особі як вклад до статутного (складеного) капіталу (див. ч. 1 Постанови Пленуму Господарського Суду «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин»)

При цьому до вказаних вище корпоративних спорів не відносяться:

спори за позовами учасників юридичної особи про визнання недійсними установчих документів або їх частин, змін до них;

спори за позовами акціонерів приватних акціонерних товариств про переведення на них прав та обов'язків покупця акцій у зв'язку з порушенням їхнього переважного права на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами товариства;

спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи та юридичною особою щодо права власності на майно, передане юридичній особі як вклад до статутного (складеного) капіталу.

Як бачимо, робота корпоративних юристів є заняття непросте і цікаве. Вибратися х цих хашів допомагає знання певних ознак, які дозволяють виявити належність вказаних спорів. Тобто, до корпоративних будемо відносити спори за наявності визначених ознак:

Корпоративний спір виникає між учасниками корпоративних правовідносин. Це, поміж іншим означає, що відповідно до ст. 2 ГК України поряд із суб'єктами господарювання, учасниками відносин у сфері господарювання є особи, які виступають засновниками таких суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські

повноваження на основі відносин власності. Корпоративні відносини є особливим видом відносин у сфері господарювання, оскільки не мають ознак господарсько-виробничих відносин.

Корпоративні спори розглядаються виключно господарським судом за місцезнаходженням господарського товариства (ст. 16 ГПК України).

В основі корпоративного спору завжди знаходиться порушення суб'єктивного корпоративного права.

Практична цінність корпоративного спору. Корпоративний спір виникає з приводу матеріальних правовідносин між юридично рівними учасниками корпоративних відносин щодо набуття, здійснення та припинення їх корпоративних прав та інтересів.

Предметом корпоративного спору завжди є корпоративні права.

Окрім названих корпоративним спорам притаманні **ознаки інших юридичних спорів**: існування або припущення про існування матеріальних правовідносин між учасниками спору;

- характер взаємного становища сторін спору;
- наявність суб'єктивного інтересу учасників;
- ознака практичної цінності.

Виходячи з викладеного, корпоративні юристи розподіляють корпоративні спори на певні групи.

Наприклад, **суб'єктивний склад** корпоративного спору дозволяє визначити такі групи спорів:

- спори, що виникають між учасниками, з приводу створення, діяльності, управління та припинення діяльності товариства;
- спори між господарським товариством та його учасником;
- спори між корпорацією чи учасником корпорації та будь-яким іншим учасником приватноправових відносин.

З іншої сторони, **за об'єктами** корпоративні спори можуть бути:

- спори, які виникають з приводу майнових корпоративних прав;
- спори, які виникають з приводу організаційних корпоративних прав.

Також, корпоративні спори зачасту прийнято поділяти на дві великі групи, виходячи із наявності чи відсутності **договірної складової**:

спори договірні (наприклад, спори за наявності засновницького договору);

спори позадоговірні (наприклад, всі інші спори, при цьому, як правило завжди порушуються корпоративні права чи інтереси).

У цьому збірнику ми розберемо деякі юридичні аспекти корпоративних спорів в сучасних правових реаліях, а також запропонуємо актуальну судову практику.

Матеріали цього збірника представляють інтереси для практикуючих правників, здобувачів юридичної освіти та викладачів юридичних факультетів, різних суб'єктів корпоративних відносин, підприємців і власників цінних паперів, отримувачів дивідендів.

ВИЗНАННЯ НЕДІЙСИМ РІШЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА (ІНШОГО ТОВАРИСТВА, ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ НЕЗАЛЕЖНО ВІД ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ФОРМИ)

Як відомо, незалежно від організаційної форми юридичної особи (господарське товариство, колективне підприємство, кооперативна організація і т.п.), якщо при її створенні об'єднано вклади засновників (учасників), які мають частки в її статутному капіталі і здійснюють управління через визначені законом чи статутом органи, така юрособа вважається **корпоративним підприємством**.

Керування діяльністю таких корпоративних підприємств теж здійснюється шляхом **колективного управління** через відповідні органи, що здійснюють прийняття відповідних рішень. Вказані **рішення загальних зборів** (як правило ці органи носять саме таку назву) учасників є індивідуальним правовим актом ненормативного характеру, тобто таким офіційним письмовим документом, який своїм прийняттям породжує правові наслідки, спрямовані на регулювання господарських відносин, і має обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин.

При цьому учасники таких юридичних осіб є власниками низки **корпоративних прав**, змістом яких є різноманітні правомочності, які напряму передбачені відповідним законом і конкретним статутом. Серед іншого, до такого права учасника корпоративного підприємства (юридичної особи) відноситься безумовне **право звертається за захистом свого порушеного права чи інтересу**. Зокрема й до суду з позовними вимогами, які обґрунтовують конкретні порушення його корпоративних прав при прийнятті рішень вищого органа чи внаслідок їх прийняття.

В таких випадках це буде спір є про право управління юридичною особою, що беззаперечно має ознаки корпоративного спору і належить до **юрисдикції господарських судів**.

Що стосується спорів про визнання недійсними рішень загальних зборів, то **підставами** виникнення подібних спорів найчастіше є:

- невідповідність рішень загальних зборів нормам законодавства;
- порушення вимог закону / статуту щодо процедури скликання та проведення загальних зборів;

- позбавлення учасника (члена) можливості взяти участь у загальних зборах.

Таким чином, для визнання недійсними рішень загальних зборів необхідно **доводити певні групи юридичних фактів**:

- фактів порушення прав та законних інтересів позивача як учасника;
- фактів порушень дотримання порядку скликання загальних зборів, зокрема щодо належного повідомлення позивача про такі збори;

- фактів відповідності питань порядку денного зборів питанням порядку денного, які перелічені в отриманому учасником запрошенні на загальні збори учасників.

Слід звернути увагу на таке – обрання у позові **належного способу захисту порушеного права**. Тобто, конкретний спосіб правового захисту буде залежати як від змісту цивільного права чи інтересу, за захистом якого звернулася особа, так і від характеру наявного його порушення, невизнання або оспорювання.

При цьому слід мати на увазі, що вирішуючи питання щодо ефективності обраного позивачем способу захисту, суди мають займати максимально нейтральну позицію, враховувати необхідність дотримання балансу інтересів усіх учасників і самого товариства. Також суди мають уникати зайвого втручання в питання діяльності товариства, які вирішуються за законодавством винятково рішенням загальних зборів учасників товариства, надавати зайвий раз оцінку добросовісності відповідачів, які в разі задоволення позовних вимог будуть позбавлені своїх часток або їх частин (у грошовому або відсотковому вигляді).

Як вбачається з цього тексту, визнання недійсними рішень загальних зборів юридичної особи потенційно не тільки є **явищем поширеним, воно є дискусійним і судова практика з подібних питань продовжує формуватися**. Але при цьому можна сформулювати групу порушень, які обумовлюють практично **безумовність визнання недійсними рішень загальних зборів учасників**. І список цей доволі чималенький. Зокрема до них слід віднести:

ухвалення зборами рішення у разі відсутності кворуму для проведення зборів (ухвалення рішення, неможливості встановлення наявності кворуму);

ухвалення рішень з питань, які не включені до порядку денного зборів;

ухвалення рішень з питань, не включених до порядку денного, на розгляд яких не було отримано згоди усіх присутніх на зборах;

ухвалення рішення про зміну статутного капіталу товариства, коли не дотримано процедури надання учасникам відповідної;

відсутність протоколу зборів.

В інших випадках вирішення питання про недійсність рішень зборів у зв'язку з іншими порушеннями, допущеними під час їх скликання та проведення, залежить від оцінки судом того, як ці порушення вплинули на ухвалення зборами відповідного рішення. Тобто такі підстави **не носять безумовний характер** і тільки за певних обставин є підставами для визнання рішень зборів учасників недійсними.

Нижче пропонуємо кілька правових позицій **Верховного Суду** з питань, які обговорені у цьому розділі.

Зміст

ВСТУП.....	3
ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМ РІШЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА (ІНШОГО ТОВАРИСТВА, ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ НЕЗАЛЕЖНО ВІД ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ФОРМИ).....	5
НЕВІДПОВІДНІСТЬ РІШЕНЬ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ НОРМАМ ЗАКОНОДАВСТВА	7
ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНУ/СТАТУТУ ЩОДО ПРОЦЕДУРИ СКЛИКАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ	45
СПОРИ ЩОДО ЧАСТОК У СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ	90
СПОРИ ЩОДО НАДАННЯ УЧАСНИКУ/АКЦІОНЕРУ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВА	233
СПОРИ ПРО ВИПЛАТИ ДИВІДЕНДІВ	251
СПОРИ ПРО ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ УСТАНОВЧИХ (ЗАСНОВНИЦЬКИХ) ДОКУМЕНТІВ ТОВАРИСТВА АБО ЗМІН ДО НИХ.....	295
СПОРИ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАЇВ; СТЯГНЕННЯ ВАРТОСТІ МАЙНА ТОВАРИСТВА, ЯКА ПРОПОРЦІЙНА ЧАСТЦІ УЧАСНИКА У СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ	372
ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ПРИ РОЗГЛЯДІ СУДОМ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ.....	418